

sérletet ki nem adó, szigorú és néha már göresős írásmódjával fokról-fokra lép előre. Művészetét a mûgond szoros abronesként fogja körül, de ez az abroncs, bármennyire érett is stílusa, nem tágíthatatlan. Ha mód-szere, mûgondja, mellyel jeleneteit komponálja, jelzőit vagy interpunkcióit felrakja, emlékeztet is mondjuk a németalföldi zsánerfestészet munkamódjára, mégsem bizonyos, hogy művészetének itt ott van a határa, ahol a zsánerfestészetnek, vagyis a figura-ábrázolásban. Írói igényei megejtő erőfeszítéssel szabadítgatják ki minduntalan írás-technikájának ebből a csapdájából. Nyilvánvaló, hogy lélektani érdeklődésének fokozódása lesz végül is a legbiztosabb mentőangyala. Modora pántját ma is ez az érdeklődés óvja a megmerevedéstől.

LENGYEL BALÁZS

KÉPZŐMŰVÉSZET

A MAGYAR GRAFIKA SZÁZ ÉVE.

A Fővárosi Képtár egymást váltó kiállításaisal legmozgékonyabb képzőművészeti szervünknek bizonyult. Aktuális tárlatai nagy közönséget vonzanak. Ezért jelentős az a tény, hogy rendezései a haladó szellemet képviselik. A Fővárosi Képtárt látogató tömegeknek keresztül valósl meg fővárosunkban a tömegek sokat áhított képzőművészeti nevelése.

A centennáris év kimagasló eseménye a Dési-Huber Kör rendezésében megnyílt „Magyar Grafika 100 Éve” című kiállítás. A hatalmas anyag segítségével csaknem maradéktalanul bontakozik ki a magyar művészet utolsó száz éve. Ez az utolsó száz év az, amelyben a magyar művészet nagyszerűen fellendült, hogy annyi évszázad tespedése után olyan művészi, európai és társadalmi magaslatra emelkedjék, mint a későgótika, vagy a reneszánsz korában. A kiállítás szemléltetően mutatja be azt a művészi és világnézeti tisztulást, amely az idillikus, polgári bidermeyertől, a művészetet nem értő megrendelőktől a modern kor tömegeknek szóló, világnézeti útmutatást adó, humanisztikus-nevelő szándékú képzőművészetig vezet. Idealizmus, külsőséges modorosság az indulás, a kapitalista polgári társadalmat, mint luxuscikk szolgálja. A tető, ahova elérkezett képzőművésztünk, a művészetek szükségességét bizonyítja. A kendőző, hazug látzatokat elleplező festőeskék helyett erőteljes, kérelhetetlen művészekkel zárul az utolsó száz év művésze. A képzőművészet éppen olyan kritikusa a társadalomnak, mint az irodalom. Dési-Huber, vagy Derkovits épp annyira útát mutatnak, mint a haladó szellemű írók. A kiállítást látogató ezres tömegek élénken bizonyítják a képzőművészet szociális erejét, amelynek bemutatása volt a kiállítás célja.

A grafikai művek a legalkalmasabbak

arra, hogy egyszerűen és áttekinthetően bemutassák ezt a fejlődési vonalat és demonstrálják a művészek emberi és világnézeti hovatartozását. Ez a műfaj a képzőművészet legintimebb fajtája. Nem monumentalitásával hat. A friss megfigyelések, a pillanatnyi ötletek elevevége vonz. Nem a befejezettség igényével hat, de ugyanakkor határozottságra készítet. A látásbeli fogyatékoságot nem leplezheti a szín tarka zsvaja. Csak a vonal kifejező ereje, a fekete-fehér tömeg kontrasztja, vagy a formát teremtő és feloldó fény-árnyék áll a művész rendelkezésére. A csak tónusfestők, a színzsonglörök és egyéb felületi hatásokra szorítókozó passzív és bizonytalan-kodó művészek a grafikai művek tanúságával elvesztik művészeti hitelüket és megbízhatóságukat is. A valósággal való viszony sehol sem lép határozottabban elő, de a kompozíciós készség is itt kerül leg-tisztábban napvilágra.

Ezért választotta a Dési-Huber Kör a grafikat a szociális szellemű művészet fejlődésének bemutatására. Sajnos, hogy kisebb rendezési hibák az áttekinthetőséget zavarják. Mások viszont a kiállítás hitelét rontják, mert a közhit szerinti nagy művészeket nem a legjobb művük képviselik. Így aztán alkalom nyílik arra, hogy a kiállítás rendezése körül „túlzott tendenciát” szimatoljanak. Jelentős hiba az is, hogy a fejlődésben nagy szerepet játszó művészek egyik-másika jelentéktelen grafikával szerepel, például Kmetty. Az áttekinthetőséget és a türelmet zavarja, hogy sok művész övrjét több tereméből kell összekeresni. Így van például Derkovits esetében. Mással kínálkozik az alkalom, hogy rokonszelenű művészeket egy terembe gyűjtsenek össze, sajnos ez azonban ritkán történt meg. A nagy anyag összehordása körüli izgalom miatti többszöri zsúrizás hiánya azonban kipótolható. Az az általános óhaj, hogy egy ilyen szempontok szerint megtisztított

és kiegészített kiállítás talán megmaradhat állandó gyűjteménynek és a fiatal képzőművész nemzedék okulására továbbra is hozzáférhető lesz.

A kiállítás érdeme a nagyszámú szobrász-grafika. Az erőteljes Medgyesi, Beck Ö. Fülöp, Ferenczy Béni lapok maradéktalanul bemutatják a fentiek szobrászi és művészi képességeit. Sajnálatos, hogy a teljességet nem vették ezen a téren figyelembe. Medgyesi Rippl-Rónairól készített rajza lenyűgöz egyszerűségével, közvetlenségével és tömegszerű monumentalitásával. A kiállítás egyik legszebb tárgya.

A sokat vitatott Rippl-Rónai kiállítás után igazságszolgáltatásnak tekinthető a néhány szépen kiválasztott grafika bemutatása. A művész súlyos egyénisége itt a szecesszió mankója nélkül mutatkozik be. Önarcépein egy reális, tághorizontú művész jelenik meg, aki önmagát és a világot egyforma szigorú szemmel méri ugyan, de az élet sokrétűsége felett érzett öröme szüntelen alkotások felé hajtja. Fantáziája és intuíciója könnyen kivonatolja az élet jelenségeinek lényegét: örökös mozgás, pezsdülés remeg a karakteres, határozott vonalakon. A Szalonban szükségtelenül és bizonyos művészetpolitikai okokból bemutatott szecessziós árvíz után jólesik látni az igazi Rippl-Rónait s könnyedén elfelejteni szecessziós modorosságait.

Kernstock Károly grafikai művei élesen rávilágítanak arra a szerepre, amelyet a posztimpreszionizmus e nagy problematikusa a magyar művészetben betölt. Lapjain impresszionista könnyedséggel mélyebb szándéku emberi és expresszív mondanivaló vegyül. Önarcépeit egy vívódva igazságot-kereső embert mutatnak be. Kompozíciói kiváló indítások egy új kollektív szándéku monumentális festészethez. Kernstock végérvényesen szakít a természet passzív, csak impresszionista ábrázolásával és új utakat mutat. A tárgyaknak nem misztikus-posztimpreszionista, hanem emberileg megismerhető valóságjegyeket ad. Kompozíciói művészetének két végétét mutatják be: a tudós művészt, aki nem szűgyel régebbi koroktól és stílusokból tanulni és a merész újítót, aki a könnyed franciás szemléletből súlyos, az új világnak megfelelő élettől pezsdülő, fiataloserejű kompozíciókat formál.

A rendezőség javára irandó az a szellemes megoldás, ahogy Baresay monumentális hatású szőnyegját az első világháború utáni élnemzedék alkotásai közé helyezi. Szomszédjai: Márffy, Bernáth, Vilt, Berény, Márffy szellemes, könnyed, de csak felületi hatásokra törekvő, elkápráztató művészete, vagy Szőnyi önmagabizárt, éle-

tet csak álmodó bágyadtsága, vagy Bernáth izoláltsága mellett Baresay a való világ művésze, aki az anyag természetének ismeretében nem csupán a felületet ábrázolja, nem bizonytalan jelenségeket ad, hanem túljutva a posztimpreszionizmuson, megérti a tömeg szerkezetét és teremtő megértésével azt az emberi világ konstruktív részévé formálja.

A fiatalok élgárdája az erre következő termekben sorakozik fel. Szalay Lajos nagyszámú grafikával képviselt; mély pszichológiai érzéke, a lényegét kihámozó intuitív ösztöne a magyar művészet egyik legkiválóbb grafikusává avatják. Igen gazdag sorozatát láttuk Duray Tibor realista grafikáinak. Vonalainak kifejező ereje mély igazságokat ábrázol. Koffán Károly újabb monotiáin bizonyos édeskedesség jelentkezik. A linoleummetszetek kemény és fanyar világnézetét úgylátszik feladta. A technikai ügyesség mintha egy visszafelé-útra esábitáná ezt a kivételes adottságú grafikust.

Dési-Huber István, a magyar művészet fiatalon elpusztult tehetsége hatalmas számú grafikai művel szerepel. Dési-Huber az új realizmus egyik úttörője. A reneszánsz művészekre emlékeztető tudományos és geometrikusan rendezező szemmel méri le a valóságot. A lényegre leredukált formák tiszta csengése világos, kifejező és érthető. Rend, áttekinthetőség és nyugalom minden művén. Az élet és a létezők iránti szeretet indítja el művészi alkotókedvét. Az ember és a természet békül össze művein. Akár fagyókereket ábrázol, akár parasztozatát, elpusztíthatatlan életerő, az igazságos ügy öntudata, a léthez való ragaszkodás hatja át lapjait. Az ábrázolt lények, az időjárás mostohasága, a talaj szikársága, vagy a szociális elnyomás ellenére is megtalálják kiteljesülésüket és elérik tenyésztő győzelmüket, a világrendet, amely minden létezőnek egyforma jogot biztosít. Kár, hogy az anyag válogatásánál nem vezették ökonomikus szempontok a rendezőséget: a gondosabb kiválogatás talán még nyilvánvalóbbá tette volna Dési-Huber kiválóságát.

A kiállítás fénypontja a Derkovits t'etem. A Dózsai-sorozat hatása lenyűgöző. Fő. lény és nyugalom, a feketék és fehérek kiegyensúlyozott ritmusa leobjektíválja a lázadó és forradalmi hangot. Fantázia és karakterizáló képesség, az ötlet szinte zenei variálása, a fehéres fekete moralizáló ereje, a lényeg szinte szónokló igazsága a magyar grafika esúcsponjtjává avatja Derkovics sorozatát. A monumentális grafikák kísérteties erejű, lenyűgöző falfestményként hatnak.

VÉGVÁRI ALAJOS